

Kvænnaheimilið Hallveigarstaðir

– tilurð og starfsemi

Pórey Guðmundsdóttir tók saman.

Á aðalfundi Bandalagsins í nóvember 1919 hafði Laufey Vilhjálmsdóttir framsögu um húsbyggingu. Bandalagið var þá ekki aðeins fyrir kvenfélög í Reykjavík heldur náði yfir stærra svæði. Skipuð hafði verið nefnd sem hafði það hlutverk að athuga með lóð og kanna kostnað við að reisa þriggja hæða steinhús sem hentaði félögunum. Áætlaður kostnaður var 150 – 200 þús. kr. Sett var á stofn fjársöfnun en hún gekk mjög hægt.

Árið 1921 var samþykkt að kjósa nýja húsbyggingarnefnd sem í væri einn fulltrúi frá hverju félagi innan Bandalagsins og var Bríet Bjarnhéðinsdóttir formaður nefndarinnar. Árið 1923 tilkynnir Bríet að Alþingi hafið látið Bandalaginu í té, endurgjaldslaust, lóð á Arnarhólstúni undir kvænahús og sé hún talin um 40 þús. kr. virði. Afhending lóðarinnar dróst en að lokum var afhent lóð undir kvænnaheimili við Lindargötu.

Ári síðar er lofað að teikningar skuli gerðar ókeypis hjá húsameistara ríkisins og undirbúningsvinna hafin, en það loford var ekki haldið.

Enn vantaði fjármagn og í júlímánuði 1925 sendu konur út um allt land ávarp um hlutafjáröfnun í hlutafélag til byggingar kvænnaheimilis, er síðar hlaut nafnið Hallveigarstaðir (1931). Í ávarpinu var tekið fram að stofnunin ætti að verða miðstöð þar sem allar landsins konur er til Reykjavíkur kæmu gætu átt aðgang að. Þar yrðu 50 – 60 herbergi einkum fyrir utanbæjarstúlkur. Þarna gætu þær dvalið lengri eða skemmri tíma, fengið upplýsingar um nám, atvinnu o.s.frv. Nokkrar einstaklingsíbúðir yrðu fyrir konur, kennsluástaða og vinnuskóli, jafnvel fullkominn matreiðsluskóli, veitinga- og fundasalur, skrifstofur kvænnasamtaka, Heimilisiðnaðarfélag Íslands fengi aðstöðu, bókasafn Lestrarfélags kvænna, lestrarsalur og leiðbeiningarstöð heimilanna. Samfara rekstri átti að vera hússtjórnarkennsla og þá jafnframt mat- og kaffisala.

Árið 1928 er rætt um lóðaskipti. Ekki voru allir sammála skiptum.

Krepputímar skulu á þjóðinni en 1934 lá fyrir tillöguuppdráttur um að húsið skyldi reist á tveim lóðum við gatnamót Túngötu og Garðastrætis,

sem þá var orðin eign kvenna í stað Lindargötu sem var seld.

Árið 1945 er hlutafélagið leyst upp og eigendum hlutabréfanna gefinn kostur á að fá bréf sín innleyst eða gefa þau stofnuninni. Mjög fáir urðu til þess að draga út bréf sín. Stofnuð var sjálfseignarstofnunin Kvennaheimilið Hallveigarstaðir og fjáröflunarnefnd safnaði í Hallveigarsjóð t.d. með gjöfum fyrir einstök herbergi, 10 þús. fyrir hvert. Einnig með ágóða af skemmtunum, hlutaveltum, bösurum, blómasölum, merkjasölum o.s.frv. en hlutafénu sem safnast hafði í byggingarsjóðinn var haldið aðskildu.

Árið 1953 fékkst loks fjárfestingarleyfi og þegar Sigvaldi Thordarson fer að teikna, hugsar hann sér 4 hæða hús auk kjallara og þakhæðar. En skipulagsnefnd neitar að samþykkja teikninguna.

Eigendur Túngötu 16 mótmæla byggingunni og hóta lögbanni á hana og loks árið 1959 kveður Hæstiréttur upp dóm að greiða skuli eigendum Túngötu 16 stóra fjárhæð og teikningum Sigvalda breytt.

Einar Sveinsson og Sigmundur Halldórsson unnu teikningarnar en upphaflegi arkitekt hússins, Sigvaldi Thordarson, andaðist áður en húsið var komið upp og Skarphéðinn Jóhannsson arkitekt tók við af honum.

Vegna mikilla fjárhagsörðugleika varð að breyta upphaflegum hugmyndum um kvennaheimili.

Dráttur á að hefja framkvæmdir, gallar á byggingunni og gjaldþrot byggingaraðila rýrðu sjóðina sem til voru og reksturinn fyrstu árin var sífellt basl. Var því af óviðráðanlegum orsökum tekið að leita eftir leigjendum.

Kvenskátar, Húsmæðrafélag Reykjavíkur, Kvenfélagasambandið og Kvenréttindafélagið voru fyrstu kvennasamtökin sem leigjendur.

Framkvæmdabankinn og Efnahagsstofnunin ætluðu að taka mestan hluta hússins á leigu en það gekk ekki eftir.

Árið 1966 fær Borgardómaraembættið leigusamning til 12 ára með endurskoðunaheimild á þriggja ára fresti og forkaupsrétti ef selt yrði.

Vígsla hússins fór fram 19. júní 1967 með list-sýningu á verkum íslenskra kvenna. Sýnd voru verk eftir 27 konur, málverk, höggmyndir, listvefnaður og leirmunir. Framkvæmdanefnd byggingarinnar óskaði eftir að við rekstrinum tæki stjórn sem Kvenfélagasamband Íslands, Kvenréttindafélag Íslands og Bandalag kvenna í Reykjavík skipaði og að þessir þrír aðilar teldust jafnframt aðilar að sjálfseignarstofnuninni Kvennaheimilið

Hallveigarstaðir. Það gerðist 24. janúar 1968. Við afhendingu hússins var samþykkt reglugerð fyrir Hallveigarstaði.

Þar segir meðal annars að tilgangur stofnunarinnar sé að reka húseignina fyrst og fremst sem aðsetur kvennasamtaka og til styrktar þeirri menningar- og mannúðarstefnu sem kvennasamtök gangist fyrir. Þegar skuldum sé lokið skuli helmingur hreins ágóða verða eign stofnunarinnar en hinn helmingurinn skiptast á milli rekstrar- aðila að jöfnu.

Þessi reglugerð hefur gengið nokkuð eftir.

Þessi samtök hafa síðan haft aðsetur sitt og starfsemi í húsinu, þ.e. skrifstofur, geymslur og fundarsal, sem einnig er leigður út fyrir samkvæmi.

Eins og áður er minnst á leigði Borgardómaraembættið tvær hæðir hússins til 1992 en 1. nóvember það sama ár flutti Fræðsluskrifstofa Reykjavíkurumdæmis í húsið. Nú síðustu ár hafa leigjendur verið Kvikmyndasjóður, Göthe stofnunin, Arkitektar og Verkfræðingar svo og Kanadíska sendiráðið. Heimspekisalurinn er leigður sem smáíbúð og húsvörður hefur íbúð.

Á stundum hafa verið uppi raddir um að selja húsið þegar illa hefur árað og erfitt að fá leigjendur, en til þess þarf samþykki allra aðila, þ.e. KÍ, KRFI og BKR.

Á ferðalagi mínu fyrir nokkrum árum til Færeyja bilaði bíllinn sem við vorum með. Ungur piltur sem varð á vegi okkar, svaraði fyrirspurnum okkar á þann veg að hann héldi að „tað gæti verið að hann (bifvélavirkinn) bæri audnu til að auga tetta“.

Ég vil gera þessi orð að mínum og óska þess að samtökin sem nú reka sjálfseignarstofnunina Kvennaheimilið Hallveigarstaði „beri audnu“ til að gera svo um langa hríð.

Heimildir:

- Saga Bandalags kvenna í Reykjavík 1917–1977*, eftir Sigríði Thorlacius, 1983;
- Grein Laufeyjar Vilhjálmsdóttur úr tímaritinu Hlín*, 1950;
- Margar hlýjar hendur eftir Sigríði Thorlacius*, 1981
- Úrdráttur á jólakorti 1992 frá Áslaugu Brynjólfsdóttur.*